

Barbara Woźniak

Biblioteka Główna

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ORCID ID: 0000-0003-2074-6339

XIX LUBELSKI FESTIWAL NAUKI W BIBLIOTECE UNIWERSYTETU
MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ W LUBLINIE

W dniach 18–24 września 2023 roku pod hasłem „Nauka dla przyszłości” odbył się XIX Lubelski Festiwal Nauki. Podczas tegorocznej edycji na lubelskich uczelniach publicznych, a także w instytucjach współtworzących festiwal zrealizowano 1758 projektów popularnonaukowych ze wszystkich dziedzin nauki i sztuki¹.

W ramach zgłoszonych przez Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej 370 projektów² Biblioteka Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie zaproponowała 9. Tematycznie nawiązywały one do hasła przewodniego, a także – jak się okazało z punktu widzenia młodszych uczestników festiwalu – ciekawej i nie do końca oczywistej wiedzy o książkach. Projekty zgłoszone przez Bibliotekę miały różne formy: prezentacji, warsztatów, wykładów i wystaw. Były skierowane do szerokiego grona odbiorców, od przedszkolaków do seniorów i cieszyły się dużym zainteresowaniem. W przygotowanie tych wydarzeń zaangażowali się bibliotekarze Oddziału Zbiorów Specjalnych, Oddziału Informacji Naukowej, Oddziału Wydawnictw Ciągłych, Oddziału Opracowania Zbiorów oraz pracownicy Oddziału Informatyzacji Procesów Bibliotecznych i Kontroli Zasobów, wspierani przez 2 wolontariuszki, studentki kryminologii UMCS. Łącznie zrealizowano 71 edycji projektów, z czego rejestracji

¹ B. Zarzycka, Lubelski Festiwal Nauki. Podziękowanie, [online] <https://www.festiwal.lublin.pl/> [dostęp: 12.01.2024].

² M. Baczevska-Ciupak, *Kosmiczny rekord XIX Lubelskiego Festiwalu Nauki*, „Wiadomości Uniwersyteckie” 2023, nr 10/303, s. 58–59, [online] <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2023/1024/084103-wu-303-net.pdf> [dostęp: 12.01.2024].

wymagało 37. Wzięło w nich udział 1298 zarejestrowanych i niezarejestrowanych uczestników. Spośród placówek, które nas odwiedziły, znalazły się przedszkola i szkoły z Lublina, Zamościa, Zemborzyc, Świdnika, Trawnik, Motycza i Łuckiej.

Fot. 1. Książki na warsztaty „Lapbook, czyli kreatywne prezentowanie informacji na każdy temat”, fot. Agnieszka Zawadzka, Małgorzata Ziółkowska.

Najmłodszy uczestnicy doskonale bawili się podczas warsztatów „Iluminowany inicjał” oraz „Lapbook, czyli kreatywne prezentowanie informacji na każdy temat”. Pierwszy przygotowany przez dr Martę Puskę i mgr Agnieszkę Mikulską zaprosił na twórcze spotkanie ze sztuką iluminacji, podczas którego każdy uczestnik mógł wykonać projekt własnego iluminowanego inicjału. Inspiracji do autorskich prac szukano w prezentowanych przykładach średniowiecznych rękopisów i starodruków. Można było zastosować mieszane techniki plastyczne, takie jak rysunek tuszem, piórami żelowymi, malowanie temperą/gwaszami, imitację złocień, dekorowanie ornamentami³. W efekcie powstały przepiękne, pełne koloru i brokatu, oryginalne inicjały.

Fot. 2. Warsztaty „Iluminowany inicjał”, fot. Agnieszka Mikulska.

³ *Iluminowany inicjał – Projekt. Lubelski Festiwal Nauki*, [online] <https://www.festiwal.lublin.pl/projekty/projekt,iluminowany-inicjal,pid7512.html> [dostęp: 25.01.2024].

Podczas drugiego warsztatu uczestnicy dowiedzieli się, czym jest Lapbook i do czego można go wykorzystać. Posiłkując się wyselekcjonowanymi książkami ze zbiorów Biblioteki Głównej UMCS, wspierani przez autorki warsztatu mgr Agnieszkę Zawadzką i mgr Małgorzatę Ziółkowską samodzielnie wybierali tematy i wykonywali własną „książkę na kolanie” pełniącą funkcję interaktywnej przestrzeni na zebrane i pogrupowane informacje. Prezentowali je w formie: rysunków, wypowiedzi i objaśnień, wykresów czy zagadek. Sprawdziły się tu elementy ruchome: otwierane skrytki, obrotowe koła, zawieszki oraz wycinanki. Jak się okazało, im więcej wykorzystano ciekawych, angażujących szczegółów, tym lepszy był efekt⁴. Lapbooki wykonane na warsztatach można było podziwiać na wystawie w Holu Biblioteki Głównej UMCS, która została udostępniona od stycznia do marca 2024 r.

Fot. 3. Lapbooki, fot. Agnieszka Zawadzka, Małgorzata Ziółkowska.

W czasie warsztatów „Przyrząd Kulczyckiego a współczesne kaloryfery – poszukiwanie różnic oraz podobieństw w dawnych i współczesnych urządzeniach technicznych” nieco starsi uczniowie szkół podstawowych mogli zapoznać się z XIX-wiecznymi odkryciami naukowo-technicznymi i wynalazkami, które funkcjonują i są wykorzystywane również dzisiaj, np.: wanna, grzejnik czy wóz strażacki. Chcąc przybliżyć ich historię, mgr Hanna Polak i mgr Teresa Wałachowska zebrały opisy i ryciny wybranych „cudów techniki”, które powstały w tamtym czasie. Przygotowały

⁴ *Lapbook, czyli kreatywne prezentowanie informacji na każdy temat – Projekt. Lubelski Festiwal Nauki*, [online] <https://www.festiwal.lublin.pl/projekty/projekt,lapbook-czyli-kreatywne-prezentowanie-informacji-na-kazdy-temat,pid7526.html> [dostęp: 25.01.2024].

też fotografie obecnie używanych urządzeń. Zadaniem uczestników było odgadnięcie ich zastosowania oraz dopasowanie, połączenie w pary rycin z fotografiami⁵.

Wiedzę z tego zakresu warto było poszerzyć, biorąc udział w wykładzie „Z przeszłości ku przyszłości. Innowacje techniczne i nie tylko na łamach XIX-wiecznych kalendarzy polskich oraz ich przykłady we współczesności”. Pamiętać trzeba, że XIX wiek to czas dynamicznego rozwoju nauki, przemysłu i techniki oraz wielkich zmian społeczno-gospodarczych. Wydawnictwa kalendarzowe pochodzące z tego okresu, dzieląc się nowinkami ze swoimi czytelnikami, prezentowały przykłady przełomowych wówczas urządzeń i wynalazków. Zachęcały też swoich czytelników do nowoczesnego, kreatywnego spojrzenia na życie codzienne, jak też do wykorzystywania nowych technologii. Pewnym wyzwaniem dla prowadzących wykład było połączenie ówczesnych wynalazków z ich współczesnymi odpowiednikami i wskazanie kierunku, w jakim mogą ewaluować pod wpływem nauki⁶.

Dużym zainteresowaniem cieszyła się „Prezentacja Oddziału Zbiorów Specjalnych”, podczas której poza omówieniem charakteru gromadzonej kolekcji dr Marta Puszka i wspierająca ją mgr Agnieszka Mikulska zaprezentowały cenne starodruki, rękopisy oraz książki nietypowe, łamiące wszelkie konwencje edytorskie. Znalazły się wśród nich m.in.: pocięta w paski z rygorystycznym układem wersów Raymonda Queneau *Sto tysięcy miliardów wierszy*⁷; B. S. Johnson *Nieszczęśni*⁸ – nienumerowane arkusze ukryte w pudełku; zmieniająca się z *Oka-leczenie w (O)patrzenie* Katarzyny Bazarnik i Zenona Fajfera⁹; *Spoglądając przez ozonową dziurę* Zenona Fajfera¹⁰ – książka w formie przezroczystej kartki z nadrukowanym tekstem (tzw. foliogramem), zwiniętym i umieszczonym w butelce czy *Spaghetti* Carla Bardi¹¹. Możliwość zobaczenia niedostępnych zazwyczaj starych ksiąg, w połączeniu z oryginalnymi przykładami wizualizacji książki współczesnej, będącej często dziełem

⁵ *Przyrząd Kulczyckiego a współczesne kaloryfery – poszukiwanie różnic oraz podobieństw w dawnych i współczesnych urządzeniach technicznych – Projekt. Lubelski Festiwal Nauki*, [online] <https://www.festiwal.lublin.pl/projekty/projekt,przyzrad-kulczyckiego-a-wspolczesne-kaloryfery-poszukiwanie-roznic-oraz-podobienstw-w-dawnych-i-wspolczesnych-urazdzeniach-technicznych,pid7540.html> [dostęp: 25.01.2024].

⁶ *Z przeszłości ku przyszłości. Innowacje techniczne i nie tylko na łamach XIX-wiecznych kalendarzy polskich oraz ich przykłady we współczesności – Projekt. Lubelski Festiwal Nauki*, [online] <https://www.festiwal.lublin.pl/projekty/projekt,z-przeslosci-ku-przyszlosci-innowacje-techniczne-i-nie-tylko-na-lamach-xix-wiecznych-kalendarzy-polskich-oraz-ich-przyklady-we-wspolczesnosci,pid7529.html> [dostęp: 25.01.2024].

⁷ R. Queneau, *Sto tysięcy miliardów wierszy*, Kraków: Wydawnictwo Ha!art, 2008.

⁸ B.S. Johnson, *Nieszczęśni*, Kraków: Wydawnictwo Ha!art, 2008.

⁹ K. Bazarnik, Z. Fajfer, *O(patrze)nie*, Kraków: Wydawnictwo Ha!art, 2009.

¹⁰ Z. Fajfer, *Spoglądając przez ozonową dziurę*, Kraków: Wydawnictwo Ha!art, 2009.

¹¹ C. Bardi, *Spaghetti [ponad 130 przepisów]*, Ożarów Mazowiecki: Wydawnictwo Olesiejuk, 2011.

sztuki, wzbudziło ciekawość, refleksję i zdumienie. Nierzadko wyrażane – zwłaszcza przez dzieci – w bardzo angażujący i ekspresyjny sposób.

Fot. 4. „Prezentacja Oddziału Zbiorów Specjalnych”.

Na XIX LFN swoją przestrzeń mieli także miłośnicy opowieści graficznych, którym udostępniono Czytelnię Komiksu. Podczas prezentacji przygotowanej przez mgra Grzegorza Szczypę „W poszukiwaniu komiksowych skarbów... do biblioteki? O Czytelni Komiksu UMCS oraz odkrywaniu komiksów w lubelskich bibliotekach – nie tylko akademickich!” mogli dowiedzieć się wielu interesujących i praktycznych informacji o kolekcji i udostępnianiu komiksów w Bibliotece UMCS oraz innych bibliotekach w Lublinie. Warto tutaj wspomnieć, że Czytelnia Komiksu UMCS obecnie liczy blisko 5000 egzemplarzy, w tym mangi i m.in. całe serie wydawnictw Marvel, DC Comics, Dark Horse, setki tytułów polskich i europejskich¹².

Pod względem poznawczym interesujące okazały się wystawy: „Sztuka Iluminacji”, „Małeńkie cudzińka – niezwykła pasja kolekcjonera temperówek” i „Ciekawy świat nauki – książki dla młodych czytelników ze zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej”. Pierwsza ekspozycja przygotowana w Oddziale Zbiorów Specjalnych została poświęcona zagadnieniom sztuki iluminacji. Prezentowała różnorodność średniowiecznego zdobnictwa książkowego, począwszy od kunsztownych linii i złożonych inicjałów, poprzez bardziej skomplikowane wzory,

¹² *W poszukiwaniu komiksowych skarbów... do biblioteki? O Czytelni Komiksu UMCS oraz odkrywaniu komiksów w lubelskich bibliotekach – nie tylko akademickich! – Projekt. Lubelski Festiwal Nauki*, [online] <https://www.festiwal.lublin.pl/projekty/projekt,w-poszukiwaniu-komiksowych-skarbow-do-biblioteki-o-czytelni-komiksu-umcs-oraz-odkrywaniu-komiksow-w-lubelskich-bibliotekach-nie-tylko-akademickich,pid7524.html> [dostęp: 25.01.2024].

wymyślnie zdobione bordiury aż po rozbudowane kompozycje tekstowo-graficzne, rysunki wykonywane technikami malarskimi lub figuralne miniatury umieszczone na kartach manuskryptów, a następnie pierwszych druków. W czasie oglądania eksponatów można było poznać wiele szczegółów dotyczących zdobnictwa książek i dokumentów rękopiśmiennych czy inkunabułów. Była to niepowtarzalna okazja do zapoznania się z historią iluminatorstwa – sztuki, która niezmiennie zachwyca¹³.

Ogromnym zainteresowaniem cieszyła się wystawa „Małeńkie cudenka – niezwykła pasja kolekcjonera temperówek”. Odwiedziło ją 397 osób, z czego 273 zarejestrowanych, co usytuowało ją na drugim miejscu pod względem popularności spośród projektów realizowanych na UMCS¹⁴. Ekspozycja przez mgr Annę Bogowską kolekcja Pani Alicji Juszcak objęła 187 przepięknych temperówek, imitujących m.in. militaria, środki transportu, instrumenty muzyczne czy dawny sprzęt codziennego użytku, jak kredensy, maszyna do szycia czy młynek do kawy, który zapoczątkował zbiór. Unikatowe temperówki o doskonale odwzorowanych detalach zostały wykonane ze stopu metali i tworzywa, a niektóre w całości z miedzi. Niezwykła precyzja szczegółów i ruchome elementy, takie jak: szufladki, korbki, pokręta i drzwiczki, dodały im autentyczności. Producentami eksponatów byli m.in.: Play me – hiszpańska firma z lat 70. czy Renington. Niektóre modele powstały w Hong Kongu. Pochodzenie temperówek nie wpłynęło na wrażenia wizualne prezentowanej kolekcji, ponieważ selekcja pod kątem zbliżonej stylistyki była kluczem odpowiadającym za jej spójność¹⁵.

Fot. 5–6. Wystawa „Małeńkie cudenka – niezwykła pasja kolekcjonera temperówek”

¹³ *Sztuka Iluminacji – Projekt. Lubelski Festiwal Nauki*, [online] <https://www.festiwal.lublin.pl/projekty/projekt,sztuka-iluminacji,pid7552.html> [dostęp: 25.01.2024].

¹⁴ M. Baczewska-Ciupak, *Kosmiczny rekord XIX Lubelskiego Festiwalu Nauki*, „Wiadomości Uniwersyteckie” 2023, nr 10/303, s. 59, [online] <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2023/1024/084103-wu-303-net.pdf> [dostęp: 12.01.2024].

¹⁵ *Małeńkie cudenka – niezwykła pasja kolekcjonera temperówek – Projekt. Lubelski Festiwal Nauki*, [online] <https://www.festiwal.lublin.pl/projekty/projekt,malenkie-cudenka-niezwykla-pasja-kolekcjonera-temperówek,pid7556.html> [dostęp: 25.01.2024].

Wystawa przygotowana przez Oddział Opracowania Zbiorów „Ciekawy świat nauki – książki dla młodych czytelników ze zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej” eksponowała wybrane pozycje z różnych dziedzin nauki, adresowane do dzieci i młodzieży. Obejmowała różnorodne formy wydawnicze, poczynając od książek ilustrowanych dla najmłodszych, poprzez komiksy do literatury popularnonaukowej. Założeniem twórców wystawy było przekazanie często trudnych i niezrozumiałych treści w sposób jak najbardziej dostępny i interesujący. Dlatego eksponaty można było wziąć do ręki, obejrzeć i przeczytać. Szczególną popularnością cieszyły się książki pop-up, trójwymiarowe, interaktywne, pobudzające niemal wszystkie zmysły. Książki z przestrzennymi ilustracjami, ruchomymi obrazkami, przesuwanymi elementami, schowanymi w „skrytkach” informacjami. Niejednokrotnie efekt „WOW!” pojawiał się dzięki ukrytym strukturalnym i obrotowym fragmentom wykonanym z papieru, które po pociągnięciu jednego szczegółu rozkładały się, ukazując imponujące konstrukcje i pobudzały do aktywnego czytania. Na wystawie znalazły się także przedmioty niegdyś używane przez bibliotekarzy: maszyny do pisania, skrzynki katalogowe, karty do katalogowania, pieczątki i datowniki. Dzieci miały też miejsce na ekspresję swoich twórczo-naukowych umiejętności w kąciaku do malowania i pisania.

Fot. 7–8. Wystawa „Ciekawy świat nauki – książki dla młodych czytelników ze zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej”.

Po raz kolejny Biblioteka Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie aktywnie włączyła się w Lubelski Festiwal Nauki, a jej pracownicy zaproponowali i zrealizowali cieszące się dużym zainteresowaniem projekty. Niejednokrotnie przewidziany czas wydłużał się, żeby lapbook czy inicjał został ukończony. Połączenie zabawy z nauką podczas warsztatów, wykładów czy wystaw to jedna z najlepszych form przyswajania wiedzy, co można było zaobserwować. Na co dzień goszcząca w swoich murach nieco starszych czytelników Biblioteka „ożyła” witalnością i naturalną ekspresją dzieci i młodzieży.

Bibliografia

- Baczewska-Ciupak M., *Kosmiczny rekord XIX Lubelskiego Festiwalu Nauki*, „Wiadomości Uniwersyteckie”, 2023, nr 10/303, s. 58--59, <https://phavi.umcs.pl/at/attachment-s/2023/1024/084103-wu-303-net.pdf> [dostęp: 12.01.2024].
- Bardi C., *Spaghetti : [ponad 130 przepisów]*, Ożarów Mazowiecki : Wydawnictwo Olesiejuk, 2011.
- Bazarnik K., Fajfer Z., *O(patrze)nie*, Kraków: Wydawnictwo, 2009.
- Fajfer Z., *Spoglądając przez ozonową dziurę*, Kraków: Wydawnictwo Ha!art, 2009.
- Iluminowany inicjał* – Projekt. Lubelski Festiwal Nauki, <https://www.festiwal.lublin.pl/projekty/projekt,iluminowany-inicjal,pid7512.html> [dostęp: 25.01.2024].
- Johnson B. S., *Nieszczęśni*, Kraków: Wydawnictwo Ha!art, 2008.
- Lapbook, czyli kreatywne prezentowanie informacji na każdy temat* – Projekt. Lubelski Festiwal Nauki, <https://www.festiwal.lublin.pl/projekty/projekt,lapbook-czyli-kreatywne-prezentowanie-informacji-na-kazdy-temat,pid7526.html> [dostęp: 25.01.2024].
- Małeńkie cudenka – niezwykła pasja kolekcjonera temperówek* – Projekt. Lubelski Festiwal Nauki, <https://www.festiwal.lublin.pl/projekty/projekt,malenkie-cudenka-niezwykla-pasja-kolekcjonera-temperowek,pid7556.html> [dostęp: 25.01.2024].
- Przyrząd Kulczyckiego a współczesne kaloryfery – poszukiwanie różnic oraz podobieństw w dawnych i współczesnych urządzeniach technicznych* – Projekt. Lubelski Festiwal Nauki, <https://www.festiwal.lublin.pl/projekty/projekt,przyrzad-kulczyckiego-a-wspolczesne-kaloryfery-poszukiwanie-roznic-oraz-podobienstw-w-dawnych-i-wspolczesnych-urzadzeniach-technicznych,pid7540.html> [dostęp: 25.01.2024].
- Queneau R., *Sto tysięcy miliardów wierszy*, Kraków: Wydawnictwo Ha!art, 2008.
- Sztuka Iluminacji* – Projekt. Lubelski Festiwal Nauki, <https://www.festiwal.lublin.pl/projekty/projekt,sztuka-iluminacji,pid7552.html> [dostęp: 25.01.2024].
- W poszukiwaniu komiksowych skarbów ... do biblioteki? O Czytelni Komiksu UMCS oraz odkrywaniu komiksów w lubelskich bibliotekach – nie tylko akademickich!* – Projekt. Lubelski Festiwal Nauki. <https://www.festiwal.lublin.pl/projekty/projekt,w-poszukiwaniu-komiksowych-skarbow-do-biblioteki-o-czytelni-komiksu-umcs-oraz-odkrywaniu-komiksow-w-lubelskich-bibliotekach-nie-tylko-akademickich,pid7524.html> [dostęp: 25.01.2024].
- Z przeszłości ku przyszłości. Innowacje techniczne i nie tylko na łamach XIX-wiecznych kalendarzy polskich oraz ich przykłady we współczesności* – Projekt. Lubelski Festiwal Nauki, <https://www.festiwal.lublin.pl/projekty/projekt,z-przeslosci-ku-przyszlosci-innowacje-techniczne-i-nie-tylko-na-lamach-xix-wiecznych-kalendarzy-polskich-oraz-ich-przyklady-we-wspolczesnosci,pid7529.html> [dostęp: 25.01.2024].
- Zarzycka B., *Lubelski Festiwal Nauki. Podziękowanie*, <https://www.festiwal.lublin.pl/> [dostęp: 12.01.2024].